

Wij stellen de beoefening der wetenschap niet boven de ambtelijke praktijk. Integendeel, beide zijn noodzakelijk. Maar beide eischen den vollen mensch. En wie zich geroepen acht tot den vollen rijkdom van het leven, zal in den regel aan wetenschap weinig meer kunnen doen. Zoo is het ook met Dr. Geelkerken gegaan. En afgedacht van eenige kleinere artikelen heeft hij wetenschappelijk werk als in zijn proefschrift niet meer kunnen leveren.

Voor het gedeelte in dat een schaduwzijde geweest. Want dit bracht dadelijk op wetenschappelijk terrein. En het bleek op de Synode, dat Dr. Geelkerken daarop niet voldoende thuis was. Hij heeft beweringen geuit en niet willen terugnemen, die hij niet wetenschappelijk heeft kunnen bewijzen. Zelfs kreeg men soms den indruk, dat Dr. Geelkerken zich tijdens de Synode een standpunt maakte, een standpunt dat onhoudbaar bleek. Zoo is het ook in het rapport der dogmatische commissie aangegeven.

Maar ieder verstaat, hoe daardoor de zaak schade heeft geleden. Wie bepaalde gedachten uit, vooral wie ze onder het groote publiek brengt, moet welbeholpen ten ijsde komen.

Gebeurt dit niet, dan vermeerdert slechts de verwarring. En wat dat betreft, van de verdediging van Dr. Geelkerken moet gezegd, dat daarin niet altijd die klaarheid was, die men toch van hem mocht vragen. Ieder Synodielid zal, dunkt me, deze woorden willen onderschrijven.

Trouwens heeft Dr. G. ter Synode ongevraagd zelf uitgesproken, dat hij sinds jaren zoo door de praktijk in beslag werd genomen, dat hij zich aan de eigenlijke studie niet kon wijden.

Zulk een achterstand haalt men in geen jaren in. Het fonds, waarover Dr. G. op 1 oogenblik beschikt, lijkt ons dan ook niet groot genoeg, om daaruit een zelfstandige richting te loerheeren.

Evenwel moet ook met dezen faktor gerekend: achter hem staan er, die een grooter fonds hebben.

Heeft Dr. G. ontrant Gen. 2 en 3 geen eigen exegetise, zij hebben er wel een.

Maar die wordt niet ingegeven door religieuse, doch door zgn. wetenschappelijke motieven.

Niet geloovig en dieper Schriftonderzoek leidde hen daartoe, doch de wensch om vermeende wetenschappelijke resultaten niet te moeten prijsgeven voor het geloof aan de Schrift.

Wij zien in dit alles iets tragisch.

De toejuiching, welke Dr. G. ontving, vond voor een deel hierin haar oorzaak, dat men in hem den man zag, die de deur zou openstooten om theorieën, strijdig met de Gereformeerde heilijenis, onze kringen binnen te dragen.

Wij kunnen daarbij de gedachte niet van ons zetten, dat Dr. G. zelf maar heel weinig daarvan merkt.

Hij wordt als stormrumm gebruikt. En die hem gebruiken, doen dit niet zoozeer uit

sympathie voor de ethisch-richting, voorzoover wij tenminste kunnen nagaan, als wel om Schrift-geloof en ongeloovige wetenschap met elkander in overeenstemming te brengen.

Maar daarom zijn wij ook niet met de afzetting van Dr. G. niet klaar.

Er moet meer geschieden.

HEP!

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Het gebed.

Als secretaris van de Chr. Mannenvereniging te D. zond P. M. H. de vraag in „of het gebed vrucht is der wedergeboorte“.

Deze vraag is niet koet en goed te beantwoorden met een „ja“ of een „neen“. Zoo zijn er heel wat vragen. Is de fout van vele — en wie van ons maakt er zich moil aan schuldig? — het te vergoelen, of, erger nog misschien, het niet in te zien.

Hoe oppervlakkiger we leven, hoe meer gevaar we ervoor loopen. Want oppervlakkigheid dringt niet door tot de fgnote variaties en verschillen tusschen de dingen en de verschijnselen, die meestal in de diepte liggen. Voor hen is al wat takken heeft een boom, en al wat wel draagt een schaap, en daarmee uit dat er allerlei soorten van boomen en schapen zijn, en dat ook takken hebben kan wat geen boom en wat wat geen schaap is — dat zijn van die bagatellen waarmede ze zich het hoofd niet breken.

Bij wie ze niet narekenen kan, maken zulke lieden doorgaans geen slecht figur. Ze zijn niet hun antwoord al lang geleed, als een ander nauwelijks op weg is om het te vinden, en — wat vooral indruk maakt — het klinkt altijd even resoluut en absoluut.

We zoeken in hun gezelschap raken, als we op de vraag, of het gebed vrucht is der wedergeboorte, kortaf met „ja“ of „neen“ antwoordden.

„Het gebed“ — dat klinkt haast even onbepaald als „de boom“ of „het voltragend dier“.

Want zoals er boomen en boomen zijn, zoo zijn er ook gebeden en gebeden.

Niet alle bidden is hetzelfde.

Er is een bidden in algemeen-menschelijken; er is ook een bidden in specifiek-christelijken zin.

Dit is geen spitsvondige schoolse onderscheiding, maar een waartoe de lieten zelfs dwingen.

Want bidden doen niet alleen de kinderen Gods, maar ook onbekeerde menschen die nog niet aan alle hoogere dingen afgestorven zijn. Bidden doen zelfs de heidenen.

Zoals er op heel de wereld geen volk is zonder religie, zonder godsdienst, zoo is er ook geen volk zonder gebed.

Trouwens het gebed is onafscheidelijk van de religie. Het is er het hart, het is er ook de innigste en meest rechtstreeksche uiting van.

Men heeft gezegd, dat de Asser decreten met betrekking tot de *bijzonderheden* in Genesis 2-3 een juk opleggen dat de exegetisch vrijgemaakte ziel niet torsen kan.

Waarbij dan weer naar Genesis één wordt gewezen.

Maar wat zijn die bijzonderheden?

Heeft Assen gezegd, dat woorden of uitdrukkingen in de Schrift nooit figuurlijk kunnen zijn bedoeld? Althans. Er is *alleen* gezegd, dat men *niet willekeurig* aannemen mag, dat ze figuurlijk zijn bedoeld.

Van een „stranden op de klip der letterlijkheid“ (ik spreek in meeting-stijl) is dan ook geen sprake; slechts is de *willekeur* afgewezen.

Dus loopt de vraag hierover; of, wie in Genesis één aan het woord „dag“ een andere betekenis hecht dan gewoonlijk eraan gegeven wordt, dit doet op „willekeurige“ wijze, ja, dan neen.

Natuurlijk spreken we alleen over de onder ons bekende theologen, die telkens weer worden aangehaald ten bewijze, dat de één alles mag zeggen, en de ander, in dit geval Dr. Geelkerken, niets.

Laat ons enkelen hooren.

Dr. Kuyer zegt in *E Voto* I, 209:

„Daarom verwerpt de kerk van Christus dan ook al deze vindere van nieuwe vondsten, die ons geheel afbrengen van de stille en eenvoudige nuchtere waarheid, en blijft ze Gen. 1 en 2 lezen, zooals het daar staat, en het, zooals het daar staat, *gelooven*. Gelooven een Schepping uit niets door het *Woord*. Gelooven een Schepping in zes dagen. Gelooven een Schepping in die opvolging, die ons voorgehouden wordt. En gelooven ook een afzonderlijke Schepping van elk ding en elke soort op een der zes dagen.“

Van ds J. C. Sikkel is deze opmerking in „Het Boek der Geboorten“ (bl. 118):

„Op de vraag, of de scheppingsdagen geacht moeten worden *dagen* geweest te zijn, of *tijdperken* van duizenden jaren, kan en mag niet anders geantwoord worden, dan dat zij naar de openbaring Gods „dagen“ waren en dus geen „jaren“ of „tijdperken“. De eerste dag is, naar de Schrift, een zich volëindende ommeloop van het licht en de duisternis tot den avond en tot den morgen. Hoedanig die ommeloop geweest is, en of die reeds met een wentelende beweging der Aarde of der Schepping gepaard ging, weten wij niet. De tijndeeling, die de zon geeft, bestond vóór het einde van den vierden dag in elk geval niet; en de maat, die zonsopgang en -ondergang geven, kan daarom voor de eerste scheppingsdagen zeker niet gelden, terwijl ook de volgende scheppingsdagen *scheppingsdagen* bleven. De scheppingsdag was echter een *dag* van eigen maat, en die maat was gegeven in *één ommeloop van licht en duisternis*, gelijk deze in den

Het komt met de religie uit eanzelflen wereld op. Die wortel is het ingeschapen besef van een Open-wezen; het Godsbesef, zooals we 't doorgaans noemen. En evenals heel de religie werkt ook en vooral het gebed op uit het gevoel van afhankelijkheid van hoogere macht.

Zoo komt het ook bij heidenen, bij Mohammedanen, bij Joden en bij maar-Christenen, die geen geweld pleegden op het ingeschapen besef van een opperwezen, tot bidden.

Of zullen we dat geen bidden noemen?

Nee, het echte bidden — het bidden zooals het in overeenstemming is met het wezen en met den eisch onzez Gods, is het niet, evenmin als de religie waarop het behoort de echte dienst des Heeren is.

Doch zooals de valsche religies der heidenen, maar den drang — zij 't ook door de zonde verdorven en dool-gemakten drang om „den Heere te zoeken, of zij Hem immers laden en vinden mochten, die er in werkt, godsdienst mogen heeten — zoo mag ook het gebed van den heiden nog altoos den naam van gebed dragen.

En dien naam mag veelreer nog dragen het bidden van een naanchristen; want, al is de wortel waaruit het opkomt in geen enkel opzicht beter of heiliger dan bij den heiden — het is dan tóch, naar de bedoeling van den bidden, gericht tot den eenigen waarachtigen God.

De Schrift weigert dan ook den naam van „gebed“ aan al zulk bidden van natuurlijke, onwedergeborene menschen niet; geeft er voorbeelden van, en toont ons zelfs (denk aan de geschiedenis van Niubé) hoe God de Heere ook het roepen van onwedergeborenen als geheel aannemen en verhooren kan.

Daarom zou het onjuist zijn, immers in strijd met het Woord, te zeggen, dat alle gebed vrucht is van wedergeboorte.

Doch dat moet ongetwijfeld wel heidenen van het ware bidden, van het gebed in specifiek-christelijken zin.

We zien dat gemakkelijk in, als we bedenken, dat in het gebed het hart van den godsdienst klopt, dat het de allerinnigste uiting is van de religie.

Nooit trekt de hand tusschen den Vader in de hemelen en zijn kind op naar sterker dan in het echte en waarachtige bidden.

Echt bidden is, gelijk de Schrift het noemt: „den Heere aanroepen“, „God zoeken“, „het aangezicht des Heeren zoeken“, „de ziel opheffen tot God“.

Maar het echte bidden is het zich uitstrekken onzer ziel naar onzen God in geloof, in liefde, in verlaten, in bewondering en aanbidding.

En zoo zeker als dit alles in ons niet zijn kan, zoo we niet door den Geest Gods levend-gemaakt en wedergeboren werden — zal er ook van het echte bidden zelfs geen eerste beginsel in onze ziel zijn, buiten wedergeboorte. Daarom heet dan de Heilige Geest, die ons wederom geboren doet worden, ook „de Geest der genade en der gebeden“ (Zach. 12:10), en wijst ons de Apostel Paulus, in Rom. 3:26, in het wonen en werken van dezen geest der gebeden in de herten van Gods kinderen de bron waaraan hun gebedeleven ontspringt.

eersten dag door God werd gewerkt. Bovendien waren op den eersten dag hemel en aarde nog niet gescheiden. Een aardsche dag in den gewonen zin kan dus de eerste scheppingsdag niet genoemd worden. Zooveel is echter zeker, dat de eerste dag, al was het een scheppingsdag, toch *een dag* was, de eerste door Gods scheppend vermogen gevormde dag der Schepping in het worden van het licht, in de *concentreeving* van het licht, in den *omloop* en werking van het licht tot den *avond* en van de duisternis tot den *morgen*.”

Van dr H. Bavinek is dit citaat (Dogm. II, 511, v.):

„Al zijn de dagen van Genesis 1 dus om de genoemde redenen voor dagen te houden en niet met de perioden der geologie te vereenzelvigen, desniettemin dragen zij, gelijk heel het scheppingswerk, een buitengewoon karakter. Dat blijkt uit het volgende. Ten eerste gaat het niet aan, om, gelijk boven reeds is opgemerkt, de creatio prima (eerste schepping) in Gen. 1:1 en den ongevormden toestand der aarde in Gen. 1:2 te brengen tot den eersten dag. Want de eerste avond in Gen. 1:5 valt niet met de duisternis in Gen. 1:2 samen, trad eerst in en kon eerst intreden, nadat het licht geschapen was en een tijd lang geschenen had. Met de schepping van het licht begon dus de eerste dag; nadat dit licht een tijd lang geschenen had, werd het avond en daarna weer morgen. En toen was de eerste dag voorbij; Genesis 1 rekent den dag van morgen tot morgen. Ten tweede worden de eerste drie dagen van de creatio secunda (de tweede schepping, d. w. z. wat Gen. 1:3-31 verhaalt) in het Bijbelsch verhaal op een andere wijze gevormd en berekend, dan de volgende drie. Het wezen van dag en nacht bestaat niet in een korter of langer duur, maar in de wisseling van licht en duisternis, gelijk Gen. 1:4 en 5a duidelijk leert. Deze wisseling werd voor de eerste drie dagen niet door de zon bewerkt, welke eerst op den vierden dag is geschapen, maar kwam op een andere wijze, door de emissie (uitzending) en contractie (samentrekking) van het in vers 3 geschapen licht, tot stand. Indien dit het geval is, zijn de eerste drie dagen, in weerwil van de overeenkomst, in een belangrijk opzicht aan onze dagen ongelijk en dus ongewone, kosmische dagen geweest. Ten derde is het niet onmogelijk, dat ook het tweede drietal dagen nog in dit ongewoon karakter heeft gedeeld. Want wel zijn op den vierden dag zon, maan en sterren geschapen, en laat het zich dus denken, dat het tweede drietal dagen door de rotatie (wenteling) der aarde ten opzichte van de zon is bepaald. Maar uit de formatie van zon en maan en sterren op den vierden dag volgt op zichzelf nog niet, dat de astronomische en tellurische verhoudingen (d. i. die van de planeten en die van de aarde) toen dezelfde als thans zijn ge-

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Schopping en Paradijsverhaal.

III (Slot).

Tenslotte is te Utrecht ook verband gelegd tusschen Genesis 2-3 en Genesis één.

De opvatting, die de synode tegenover dr. Geelkerken heeft gehandhaafd met betrekking tot Genesis 2-3 heet onhoudbaar, zodra men ze geldig maken wil bij de bestudeering van Genesis één.

Lang behoef men niet te raden naar de bedoeling van deze uitspraak, waarmede de bezwaardene opgewekt worden, naar hun kerkeraad te gaan, teneinde hen te overtuigen van Assens onwetenschappelijkheid en mechanische gebondenheid. Immers, op allerlei wijze is aan deze Utrechtsche redeneering vertolking geschonken. Men heeft van verschillende zijden gevraagd: waarom mag de één in Genesis één het woord „dag“ opvatten in een anderen zin dan gewoonlijk aan dat woord toegekend wordt; en waarom mag de ander dat niet, als hij in Genesis 2-3 het woord „slang“ opvat op andere wijze dan gewoonlijk geschiedt, en eveneens het begrip „boom“, etc.?

Ja, deze vraag is geworden tot wapenkreet; zij is in den mond van „bezwaardene“ van bepaalde makelij geworden tot een ultimatum; hetgeen bewees, dat zij *als vraag* nog al oratorisch bedoeld was; meer, dan in „bezwaardene“ zielen pleegt het geval te zijn.

Nu moet men altijd een beetje bang zijn voor de vraag: waarom mag *hij* dit, en waarom mag *ik* het niet? Gewoonlijk toch vergeet men dan, dat wat de één doet iets anders is, dan wat de ander verricht, ook al lijken de gevallen op elkaar. Wie zoo doet, is een beetje al te veel aan den buitenkant bezig, en ziet voorbij, dat elke uitlating opkomt uit een bepaalde beschouwing; dat men alles, wat leeft, niet alleen de Schrift, maar alles, wat leeft, moet bezien op „organische“ manier; d. w. z. niet van de deelen uitgaan tot het geheel, maar van het geheel uitgaan tot de deelen. Houdt men zich aan dien door dr. J. G. Geelkerken nog onlangs gestelden regel, dan zal men geen triumpfanteel giziert zetten, als men naar de wijze der rabbijnen zeggen kan: waarom hij wel, en waarom ik niet?... want men zal bedenken, dat wijzen dan rabbijnen één ding altijd onthouden: men moet bij elk speciaal verschijnsel uitgaan tot het daarachter liggende algemeene beginsel. Ga tot den *achtergrond der levende dingen*, en ge weet: als twee hetzelfde doen, is het nog niet hetzelfde.

En straks gaat ge nog een stapje verder, en bekennt bij uzelf: ze leken hetzelfde te doen, maar het was ten zwaarste onderscheiden.

Natuurlijk een wedergeboorte.

Zoals bij insluiting en Peatingezang behoort, een gebed een wezen. En Heeren de heilige, ook te worden der weltersp.

Het Ge

De Con voorwaar ter staan. Congres, zij overzicht k geschiedt.

Er zijn e die zeker t kunnen we

Dit congr Er is aan streeks wil

En de zaa interesse

Wa de v treft — wel me zeer hee stelling bij

van de opv Prof. Polak vol, en de n

van te begr hart harte hoop

bij het deb van Prof. I

stond op he zijn, en dat brengen teg

en zooveel dragen.

Nu bleek misvatting ding brengt loof. Het is

doen gewee opvatting te u van deze dat onze J

en dat dit pr

weest. De val en i hebben p

dierenwe lring (ve 84 v.); e

aard der die, welke

den. Ten den dag

daarop la opzichten dien dag

meering kondiging tot en hi

Adam en mogelijke enkele ur

toch n h et eerste

God sche geeft Hij treedt in,

schepping maal vera toebereid

Naast de prof. Noore

Eeuwen Ge synode tege

zwaar tege woord „dag

euwen uits gaat hij toc

„dagen“ va en volgens

zulke nitko matie denke

dat nie een, maa

dat Ge en daaru

wat uit v dat be

„avond“ o WUST s

dat wij een dag t

Nu zou l uitlatingen.

Natuurlijk wil dit nog niet zeggen, dat alle bidden bij een wedergeboorte nu ook als vrucht des Geestes ocht bidden is.

Zoals bij een kind des Heeren in tijden van geestelijke inzinking en van overheering des vleeschel. kerkgang en Psalmgezang en allerlei dat tot den dienst zins Gods behoort, een zellooze vorm kan zijn, zoo kan ook zijn geheel een rauke des doods in plaats van des levens wezen. En tot zijn dool toe zal wel voor elk kind des Heeren de worsteling duren, om in zijn verkeer in het heilige, ook en niet het minst in zijn gebed, verlost te worden van het vleesch en te leven uit den Geest der wedergeboorte.

V.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Het Eerste Nederlandsch Paedagogisch Congres.

Dit Congres, een groote en grootsche onderneming voorwaar, behoort weer tot het verleden. Nu we er achter staan, kunnen we een oordeel uitspreken over het congres, zij het ook, dat natuurlijk niemand een precies overzicht kan hebben over datgene, wat er alzoo is geschied.

Er zijn echter voor ons aan dit congres drie zijden, die zeker niet te scheiden zijn, maar onderscheiden kunnen we wel.

Dit congres heeft zijn waarde voor de wetenschap. Er is aan dit congres een kant, die de practijk rechtstreeks wil dienen.

En de zaak van de beginselen heeft er zeer belangrijke interesse.

Wat de wetenschappelijke zijde van het congres betreft — wel ik wil beginnen met te zeggen, dat één ding me zeer heeft getroffen. En dat was de groote belangstelling bij die inleiders, die den wijsgeerigen kant van de opvoedkunde betroffen. Bij de inleiding van Prof. Polak b.v. was de tocht vrij groote zaal stampvol, en de meeste aanwezigen schenen er ook nog al wat van te begrijpen, — ze deden tenminste wel alsof. Van harte hoop ik, dat deze indruk juist is, dan zullen ze ook bij het debat wel hebben gemerkt, dat de opvattingen van Prof. Polak, voor welke groote belangstelling bestond op het congres, toch inderdaad nog verre van af zijn, en dat er nog wel ernstige bedenkingen zijn in te brengen tegen zijn systeem, dat met zooveel optimisme en zooveel aantrekkelijke consequentie werd voorgedragen.

Nu bleek er ook echter ten dezen bij sommigen een misvatting te bestaan. Ook de wetenschappelijke houding brengt mee, dat men belijdenis doet van zijn geloof. Het is een enkele van de debaters er o.a. om te doen geweest, ook Prof. Polak aan te toonen, dat zijn opvatting ter laatste instantie berust op geloof. Dat er nu van dezen een protest werd gehoord tegen het feit, dat onze Jause van zijn geloof sprak in zijn praevies, en dat dit protest nog wel kwam bij den aanvang van het

congres, was noch wetenschappelijk noch juist. Evenzeer als een ander het recht had een „beminnelijk anarchisme” voor te dragen, had ook de inleider, die met den hegt Oosterlee onze richting vertegenwoordigde, het recht zijn christendom te openbaren.

Dit moet ook wetenschappelijk vast staan. Men moge over den inhoud van de wetenschap het niet eens zijn, ten formeele moet er zooveel overeenstemming zijn, althans voor zulk een congres, dat men het er over eens is, dat wetenschap zonder het aanvaarden van principia, die tenslotte berusten op een geloof, onmogelijk is. Want de eerste grond voor elk principe is tenslotte het geloof.

En nu stap ik even naar het derde; wanneer we de zaak van dit congres dan ook zien als een zaak der beginselen-strijd, of wil men der uitwisseling van de beginselen, dan kan niet ontkend, dat er iets in dit congres was, dat aantrok, en tevens iets, dat niet bevredigde. Aantrekkelijk was het, dat vooral de congresleiding ieder de gelegenheid gaf, van zijn opvatting vrij en frank te spreken, en te getuigen van datgene, wat hij wilde naar voren brengen als zijn „geloof”. Men kan natuurlijk niet alles zeggen, wat men op het hart heeft — het is ook niet mogelijk, de totaliteit van zijn opvatting op zulk een congres uit te zeggen of uit te beelden, maar er was inderdaad een beminnelijke veelzijdigheid betracht, die de leiding van het congres alle eer aandeed.

Maar absoluut onbevredigend was de gang van zaken, waarbij het kon voorkomen, dat er veel te weinig tijd overbleef voor debat. Dat is nu niet de schuld van de leiding van het congres, noch de schuld van eenig sectie-bestuur, — maar we hebben hier te doen met een min of meer groote mate van vrijmoedigheid van sommige inleiders, die inplaats van de hoogstens drie kwartier, die hen waren toegestaan om te spreken, rustig vijf kwartier paktten, zoodat er voor elk van de debaters twee à drie minuten over bleven om het hunne te zeggen. En dat met het gevolg, dat b.v. Prof. Polak niet de helft van de sprekers ook maar met één woord van antwoord kon dienen. En dat, terwijl ook de inleiding zelve nog feitelijk maar voor twee derde was gehouden, en men het verder maar met de stellingen moest doen. Zie, tegen dezen gang van zaken heb ik ook uit principieel oogpunt ernstig bezwaar.

Intusschen heeft een congres als dit een geheel eigen type. Men weet, dat men te doen heeft met groote groepen van menschen, die heel ver van elkaar af staan, wier overtuigingen zelfs dikwijls diametraal tegenover elkaar staan.

En nu is er in zekeren kring wel gezegd, dat het onmogelijk was, aan zulk een congres deel te nemen. Dat begrip ik niet geheel. Men meende, dat er eerst omtrent de onderscheiden goudbeginselen overeenstemming moest bestaan. Zeker, dat zou juist zijn, wanneer zulk een congres zekere eindconclusies aanvaardde; wanneer men bedoelde tot een resultaat te komen; wan-

neer men een soort permanente instelling was of werd; of wanneer de bedoeling was een leiding in bepaalde richting te geven. Niets van dit alles is echter aanwezig.

Al verlangen we ook heel sterk naar een christelijk paedagogisch congres, toch kan 't ook wel degelijk zijn nut hebben eens te zien, wat anderen van allerlei richting alzoo denken en doen; en tevens kan het geen kwaad, dat ook anderen eens onze opvatting vernemen. Gewoonlijk zijn we daarbij in de toot op zekere hoogte te benijden positie, dat we nogal meevallen. Dit komt uit de minder benijdenswaardige positie, dat men ons nu meestal niet zoo heel hoog heeft; tenminste niet bij de tusterste linkerzij.

Bovendien zou ik kunnen vragen; wanneer men ons zou willen verbieden aan een dergelijk congres mee te doen — hoe staat het dan voor onze menschen met lidmaatschappen van historische genootschappen; met lidmaatschappen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen; met deelname aan nationale en internationale medische, psychologische, enz. congressen?

Natuurlijk staat ieder hier volkomen vrij. Het is ook weer waar, dat er een gevaarlijke kant is aan zulk een congres, wanneer men er niet met een eigen principieel welgefondeerde overtuiging naar toe gaat. En we moeten volkomen billijken de opvatting van hen, die niet verantwoordelijk wilden gesteld worden voor hetgeen alzoop het congres werd beweerd.

Trouwens, wanneer men mij b.v. verantwoordelijkheid zou willen toedeelen voor hetgeen werd gezegd en gedaan op het congres, dan dank ik daarvoor stichtelijk. Zóó moet men de zaak niet beschouwen. En natuurlijk gaat het den heeren Jonkman en Drewes, Prof. Dr Aalders en den heer Janse en anderen evenzoo.

En congres als dit is een door onderlinge regeling geschapen gelegenheid om van elkanders gedachten kennis te nemen; om in aanraking te komen met belangwekkende figuren op paedagogisch erf; om te zien, wat men van anderen kan gebruiken, en wat we aan anderen kunnen geven.

Maar de verantwoordelijkheid van hetgeen wordt gezegd ligt alleen bij hem, die het zegt. En slechts moet van te voren vast staan, dat men objectief zijn meening kan en mag zeggen, en dat men zelf niet zal worden gekwetst, noch dat men anderen zal kwetsen in heilige overtuiging en gevoelen.

En zóó beschouwd zie ik geen gevaar in zulk een congres, noch ook lijkt het me verkeerd aan zulk een beweging mee te doen, mits men zelf een eigen overtuiging op het congres kan presenteren en representeren.

En nu de practische gevolgen van zulk een congres. De resultaten.

Och, het wil me voorkomen, dat die niet zoo maar een, twee, drie zijn aan te wijzen.

Er zijn velen, die hun kennis hebben verrijkt. Er zijn er, die met ander opvatting winste zullen doen. Er meening er in legt.

Prof. Bolland heeft, gelijk hij eens meedeelde, kennis gekregen van het feit, dat er in Zuid Italië bij gelegenheid ezeltes te zien zijn met een stok tusssen de ooren, waaraan, naar voren uitgestoken, een bos hooi hangt. En zoo'n ezeltje loopt dan maar al dat hooi achterna.

Voor ik verder ga, bedenke men, dat in Zuid Italië de ezels als last-dragers worden beschouwd; elke onvriendelijkheid is uitgesloten bij Bolland en bij mij die aan hem denk.

Welnu; Bolland zegt; zulke ezeltes zijn wij allen; men ziet: niets onvriendelijks.

En hij heeft in zekeren zin gelijk. Het hooi is er, de spijze lokt, maar wij zijn allen ezels-Tantalussen; we zoeken, we zien, we smakken naar het voer, maar we eten er niet van, meer dan eens gaat het niet.

Voorzover wij nu precies even passief zijn als de Zuid Italiaische en elders aangetroffen ezels-passief zijn, wanneer wreede menschenhand dat bosje hooi bindt tusssen de lange ezelsooren, ligt de onbereikbaarheid van het voedsel niet aan ons en is ons niet-weten, ons niet-eten, niet onze schuld.

Maar wee ons, als wij het hooi der kennis, het hooi ook van de kerk- en dogmenhistorische kennis, ZELF tusssen de ooren hangen. Er zijn ook hooibosjes die aan een stokje hangen, zoo maar vrij in de lucht. Als wij maar onze voeten in beweging zetten, en niet al te gauw tot onze drijvers zeggen i-a, dan komen wij wel bij het hooi en zullen smakelijk eten.

En nog veel scherper klinkt het „wee” over hen, die aan goedmoedige lastdragende zielen (er zijn er zoo) het bosje hooi tusssen de ooren hangen. Ze zijn even wreede, of onvoorzichtig, als de Zuid-Italiaische menschen zijn tegenover de Zuid-Italiaische ezels.

Ik geloof van harte, dat er in Utrecht ernstige menschen geweest zijn. Ik geloof, dat er velen zijn onder hen, die heel best bij het hooi kunnen komen. Maar ik neem hun kwalijk, dat zij anderen het hooi tusssen de ooren hangen. Want met een heel klein beetje nadenken kan ieder weten: Assen heeft Genesis één noch Genesis elf kwaad gedaan. O alle lastdragers — want gij zijt er — begint maar vast aan het hooi, dat in boeken en geschriften en rapporten van bestaande gereformeerden op uw hongerigen mond ligt te wachten. Kijkt niet zóólang naar het bengelende bosje aan uw voorhoofd met scheid oog, dat ge het hooi, dat voor uw voeten ligt, zoudt voorbij loopen, zonder het te zien. Er is meer hooi, dan in dat bengel-hungel-zakje. Voorzichtig, vertrapt het niet.

K. S.

weest. De Schrift zelve wijst er ons op, dat door den val en in den zondvloed ontzaglijke veranderingen hebben plaats gehad, niet alleen in de menschen- en dierenwereld, maar ook in de aarde en in den dampkring (verg. Kuyper „De Gemeene Gratie” I to v. 84 v.); en de scheppingsperiode verkeerde uit den aard der zaak in geheel andere omstandigheden, dan die, welke na afloop van het scheppingswerk intraden. Ten vierde is het zeer moeilijk, om op den zesden dag ruimte te vinden voor al wat Gen. 1 en 2 daarop laten geschieden, indien die dag n.l. in alle opzichten aan onze dagen gelijk is geweest. Want op dien dag moet vallen de schepping der dieren, de formeerung van Adam, de planting van den hof, de afkondiging van het proefgebod, de leiding der dieren tot en hunne naamgeving door Adam, de slaap van Adam en de schepping van Eva. Het moge niet onmogelijk zijn, dat dit alles in een tijdsbestek van enkele uren heeft plaats gehad, waarschijnlijk is het toch niet. . . . Om al deze redenen duidt de dag in het eerste hoofdstuk des Bijbels den tijd aan, waarin God scheidende werkzaam was. Met iederen morgen geeft Hij aan een nieuwe wereld het aanzijn; de avond treedt in, als Hij deze tot stand heeft gebracht. De scheppingsdagen zijn werkdagen Gods. Door een zemaal vernieuwden arbeid heeft Hij de gansche aarde toebereid en den chaos in een kosmos veranderd.”

Naast deze citaten¹⁾ stellen we nog het gevoelen van prof. Noordt zij. Deze bewijst in „Gods Woord en der Eeuwen Getuigenis” wel, dat hij (bl. 79) evenals de synode tegen de willekeur gekant is, zoodat hij er bezwaar tegen maakt, dat men „geheel willekeurig het woord „dag” als tijdvak, periode, of als een zich over eeuwen uitstrekking tijdsbestek opvat”. Maar overigens gaat hij toch zakelijk in zee met de anderen, die ook de „dagen” van Genesis één beoordeelen naar eigen wijze en volgens verband van het verhaal, en dan wel met zulke uitkomst, dat zij aan „dagen” van bijzondere formatie denken. Immers prof. Noordt zij merkt op:

- dat niet het begrip „dag” het eerste is in Genesis één, maar het getal 6 plus 1;
- dat Genesis één niet „hecht” aan het begrip „dag” en daarvan een geheel eigenaardig gebruik maakt; wat uit vs. 14 blijkt;
- dat het gebruik van „dagen en nachten”, van „avond en morgen” door den schrijver WELBEWUST als een kader is ingevoerd;
- dat wij volgens 2 Petrus 3: 8 bedenken moeten, dat één dag bij den Heere is als 1000 jaren en omgekeerd.

Nu zou het een klein kunstje zijn, over elk van deze uitlatingen weet een debat te openen. Maar dit heeft

geen zin. Immers, men kan persoonlijk tegen heel deze beschouwing of tegen een deel van de argumenten, waarop zij steunt, bezwaar hebben (zooals ik) en toch hartgrondig afwijzend staan tegenover iedere poging, om verband te leggen tusssen wat deze theologen zeggen en wat dr Geelkerken wilde, alsof wie den één laat begaan en den ander tegenstaat, met twee maten meet.

Want ieder die wil, kan zien:

- a. dat men op deze wijze blijft binnen het terrein der exegese; terwijl dr Geelkerken dat terrein verlaten heeft en aan het feit zelf ging tornen;
- b. dat voorstellingen als hier worden voorgedragen met betrekking tot Genesis één zich aandienen met een beroep op den bijbel zelf; men wijst immers op het feit, dat althans de eerste 3 „dagen” in Genesis één geen (gewone) zonne-dagen zijn geweest; en dat het woord „dag” in den Bijbel lang niet altijd een etmaal betekent; waartegenover echter staat, dat de door Assen veroordeelde beschouwing geen enkel argument aan de Schrift zelf ontleenen kon;
- c. dat men in Genesis één het feit laat staan en óók de historische orde daarvan; terwijl in Assen het liep over de disputabelstelling, niet van het „feit” van den val, maar toch wel van de „feiten”, die Genesis 2-3 vermeldt, om dat éene, groote ícít, ons te doen zien in zijn historisch verband;
- d. dat boven aangehaalde theologen, ieder op eigen manier, graag zullen erkennen, dat de wetenschap voor hen de „aanleiding” werd om zich nader te bezinnen over de „dagen” van Genesis één; terwijl te Assen is gezegd, dat de wetenschap niet heerschen mag over ons geloof aan de Schrift of over de uitlegging daarvan; een „aanleiding”, een „prikkel” tot nadenken is nog geen maatstaf voor het denken;
- e. dat men bij de boven doorgegeven citaten het geloovig denken bezig ziet, maar in gebondenheid aan hetgeen geschreven staat, en in een eerlijke poging, om den zin daarvan te grijpen; terwijl op de tafel van de Asser synode het verzoek werd neergelegd, om met een eigen opinie tot den bijbel te komen, zonder dat hij zelf daartoe ook zelfs maar aanleiding gaf.

Wat men te Utrecht zeide, was dan ook geen bewijs tegen de Asser oplossing, maar een onzuivere stelling van het vraagstuk. Laat men over exegese verschillen, en zelfs sceptisch staan tegenover de opvatting van „dagen” als „tijdperken”; dit noemt niet weg, dat Assen volkomen consequent is en de wetenschap niets anders oplegt, dan de Bijbel zelf doet, wanneer het binnen het raam der Schriftopenbaring zelf den exegeet vrij laat, maar „halt” zegt, tot wie met wat buiten de Schrift opkwaam en tegenover de Schrift blijkt te staan, de Schrift zelf wil „uitleggen” maar dan zoo, dat hij eigen

1) Wij nemen deze citaten over uit een artikel van ds v. t. Sant in de „Watergr. Kerkb.”. Van hem zijn ook de verduidelijkingen en aanvullingen in den tekst.